

Munyir les olives(ALDC, V, 989. *Munyir les olives*)

El mot designa “collir (olives), cenyint la branca amb la mà i fent-la córrer al llarg d’ella” (*DIEC*). Les motivacions giren entorn de la idea de:

- 1) ‘acció semblant a la de munyir (la vaca)’: *munyir*, der. de *MUNGERE (llat. cl. MULGERE), com l’it. *mungerere*, el port. *mungir/munger*, el gall. *munguir/muxir*, amb la cooperació de EMUNGERE o *MUNGERE ‘mocar’ i la tendència a propagar la nasalitat a la consonant posterior; var. *mollir* 186, per equivalència acústica [ɲ] = [ʎ] (cf. *tonyina* > dial. *tollina*); *desmunyir* 190, amb el prefix privatiu *des-*; *esmunyir* (s. XVIII) (*esmunyir olives* 106), amb pròtesi del segment *es-*; *esmuire* 100, d’una forma anterior **esnullre*; *molsir* 1, 6, format sobre el participi MŪLSU, com *mólser* 4 (pron. [m’ulsə]), però provinent probablement de l’oc.;
- 2) ‘estirar’: *escórrer* 48, 49, 59, 172, de EXCŪRRĒRE ‘córrer cap a fora’; *estirar* 173, var. de *tirar*, d’origen incert;
- 3) ‘passar la pinta’: *pentinar* 123, var. de *pentenar* < *PE(N)CTĪNARE, a través de *pintenar*;
- 4) ‘gratar’: *esgarrapar* 65, 112, encreuament de *esgarrar* i *arrapar*, el primer pròpiament ‘tallar la part inferior de la cama, la garra’, del cèltic *GARRA, i el segon, del germ. *HRAPON ‘arrabassar’; *escarrar*, potser del germ. SKERRAN/SKARRAN ‘rascar, gratar’, der. *escarrassar* 128; *a sarpa* 166, *a sarpeta* 135 ← cast. *zarpa* ‘urpa’;
- 5) ‘expulsar, espargir’: *espellir* 17, 25, de EXPĒLLĒRE ‘expulsar, fer fora’ i potser la seva var. *espitllar* 8, 13, els dos amb canvi de conjugació; *esparpillar* 152, encreuament de *espargir* (< SPARGĒRE) i *espallar* ‘escampar la palla; dispersar com palla’ (cf. port.

espalhar ‘escampar’); *eixonar* (s. XIV) (var. aferètica *xonar* 37, 47, 54) sembla que prové de EX-ŪNDARE ‘escampar, espargir’, der. de ŪNDA ‘aigua’, potser des de ‘llevar el líquid, eixugant-lo, fent-lo caure’;

- 6) ‘collir’: *collir*, der. de COLLĪĜĒRE, a vegades amb complement (*collir olives* 25, 51, 58, 114, 159, 180, *collir aulives* 109, 111, *collir a estirons* 169, *collir a mà* 118, 125, 136, 137, 139, *collir en la mà* 130, 131, 134, *collir a sarpa* 125, 154, *collir en manetes* 118); *coir* 75, 80, 83, 84, amb tractament ioditzant (*coir olives* 73, 78); *cúller* 2, 16, afi a l’oc. *còlher*;
- 7) ‘recollir’: *plegar* 97, 104, 110, 122, 145, 146, 148, 150 (*plegar olives* 61, 78), de PLĪCARE ‘plegar; doblegar’, passat a ‘recollir, arplegar’;
- 8) ‘arreglar’: *ordenyar* 107 ← cast. *ordeñar* (< llat. vg. *ORDINIARE ‘arreglar’); d’aquí prengué el sentit de ‘munyir’ perquè era entre els pastors l’operació més important; *a ordenyo* 107.

Altres mots: alg. *esprunitxir* ‘collir les olives una a una’ 85, pres del logudorès ‘netejar plantes traient-ne espines’; *olivar* 153, der. de *oliva* (< OLIVA); *a tas de mà* 22 (< *a tast de mà*).

Notem com alguns mots designen, almenys originàriament, maneres diferents de collir o col·lectar les olives (*collir*, *recollir*).

Des del punt de vista geolingüístic, *munyir* ocupa àrees extenses del nord i sud del cat. peninsular i *collir*, del centre i del balear, mentre que *eixonar* és cat. central i *escarrar*, tortosí.

Són mots normatius *eixonar*, des del *DOrt*, 1917; *munyir* i *collir*, aquest amb el sentit de ‘arplegar’, des del *DG₁*, 1932; *escarrar*, des del *DIEC₁*, 1995.